

Fysiologiprofessoren vet nesten alt som er verdt å vite om blodceller. I mange år har han forsket og undervist ved Universitetet i Oslo – nå sitter han i ledelsen som prorektor. Håpet er å gi forskningen bedre kår.

Intervjuet: Haakon Breien Benestad

Patruljefører på ny post

Haakon Breien Benestad har ikke tall på alle de gangene han har sittet på en kolle og lurt på hvordan resten av patruljemedlemmene kan ha misforstått sporene han så omhyggelig hadde lagt ut. Benestad var patruljefører i speideren. Hans kone tror at han på denne måten tidlig lærte at alt som kan gå galt, vil gå galt. Det har vært en nyttig erfaring å ta med seg, ikke minst i forskningen. Når han engasjerer seg i noe, er grundighet et kjennetegn. Det gav seg utslag i at han gikk alle gradene i speideren samt tok 50 ferdighetsmerker. I turnforeningen ble han forturner, og han har gjort morgengymnastikk i 50 år.

– For å bli professor trenger man ikke være så flink, hevder han. – Men man må være utholdende. Og man må ikke kaste bort tiden. Det gjør ikke Benestad. Som student spiste han nisten sin mens han syklet mellom Ullevål sykehus og Rikshospitalet.

Medisinstudentene beskriver ham som en engasjert og nøyaktig underviser. Hvis én av 100 studenter har mistet et siffer i en utregning, kan man være sikker på at det blir oppdaget. Under retting av eksamensoppgaver tar han flittig notater, helt i tråd med hans beskrivelse av seg selv som en pedantisk person. Gleden er desto større over at han kan gi tilbakemelding hvis studentene i ettertid kommer og spør. Han vil fortsette å undervise, men må trappe ned på sensorvirksomheten etter at han ble prorektor ved Universitetet i Oslo.

– Det er viktig å undervise, det gir motivasjon til å holde seg ung. Selv ser han yngre ut enn alderen skulle tilsi, og man kan anta at det har med antall turer til fots, på ski og til sjøs å gjøre. En snorik sesong gikk han på ski hver eneste lørdag og søndag.

Rektorvalget

Til valget stilte fem team, hvorav ett bestod av Benestad som prorektorkandidat, matematikkprofessoren Ellingsrud som rektorkandidat og filosofen Inga Bostad som vise-rektorkandidat. Flere medisinere var med i kampen, både Lars Walløe og Stein A.

Evensen hadde lyst til å lede Universitetet i Oslo. De to var blant dem som ble kalt «ledelsesfløyen» i valgkampen. Ellingsrud og Benestad tilhørte en «kritisk-konstruktiv fløy», de var opptatt av å bevare universitetet som en autonom institusjon, med vektlegging av klassiske universitetsidealer. Mange mener de vant valget nettopp ved å legge vekt på universitetets grunnverdier. I valgprogrammet ville de fremme de akademiske verdier og jobbe for faglig frihet, uavhengighet og kritisk tenkning. Det de vant flest stemmer på, var kanskje reformkritikk, og da nærmere bestemt innstillingen til studiereformen.

– Hvorfor tror du dere vant valget?

– Det er det vanskelig for meg å svare på. Ellingsrud kjenner universitetet inn og ut og hadde bred støtte. Han er en stillfaren, sympatisk og flink fagperson som vekker tillit, og det tror jeg var avgjørende. Han er ikke den som gjør seg mest bemerket i en debatt, men kanskje de andre brukte for mye tid og krefter på å vinne over hverandre i diskusjonene.

Balansegang

– Hva gjør en prorektor?

– Jeg er vikar for rektor og leder forskningskomiteen. Jeg skal gi innspill om forskningspolitikken og fange opp signaler fra fakultetene. Det blir en balansegang på tre hovedområder. For det første avveinings mellom grunnforskning og anvendt forskning. Jeg er opptatt av grunnforskningens verdi. Selvfølgelig er det fint å være til nytte og fint å tjene penger på det man jobber frem, men man må også tenke på om lojaliteten til universitetet svekkes av for mye vektlegging av dette.

Det andre spørsmålet er hvorvidt man skal satse på enkeltforskere eller større forskningsfelleskap. I naturvitenskapen er det blitt vanligere å jobbe i grupper. Innen industriell forskning må man ofte ha store prosjekter for å få finansiell støtte. Jeg synes det er viktig at prosjektene vokser frem fra forskernes motiv og lyst, ikke

minst er det nødvendig for å få fremragende forskning. Man spør seg om det er midler til dem som jobber alene eller i par. Det skal nå satses en del på «småforskning», med tanke på at ressurstildeling kan supplere «storforskning». Jeg synes det er avgjørende at grunnforskningen er preget av en stor grad av frihet, og at man nettopp kan velge det som passer best.

Til sist er det et stadig tilbakevendende problem å skaffe midler. Det er mange ressurskrevende deler av forskningen, og laboratoriedrift er spesielt dyrt. Veksthuset på Tøyen, som er en del av Naturhistorisk museum, trenger å skiftes ut. Der har man tenkt å prøve å få private sponsorer til å bidra. Hvis jeg hadde hatt en velfylt bankkonto, kunne jeg ikke tenke meg noen finere måte å huskes for ettertiden på. Jeg skulle gjerne ha hatt navnet mitt på et veksthus.

– Hvorfor stilte du til valg?

– Først og fremst for å forsinke det uunnværlige forfallet, ler han. – Det er spennende å starte med noe helt nytt når klassekameratene begynner å gå over i pensjonistenes rekke. Det er viktig å ha venner som er yngre enn en selv, da tror jeg man holder seg i vigør lenger. Fysisk sett har Benestad bekjempet forfallet hele livet. Fremdeles sykler han til jobben, og bare dager før intervjuet ble han observert syklende i mørket gjennom snø og slaps.

– Hvordan kom du inn i universitetspolitikken?

– Jeg skrev en kronikk i Aftenposten med tittelen *Forskning i kaldt klima*. Etter det ble jeg valgt inn i kollegiet ved universitetet, jeg vet ikke helt hvorfor – muligens fordi jeg har en liberal innstilling. Jeg hadde ganske frie tøyler som barn, kanskje fordi jeg stort sett oppførte meg ordentlig. Jeg har vært opptatt av paravitenskapelig litteratur og er nok preget av mennesker jeg har møtt og bøker jeg har lest. Etter hvert er jeg blitt redd for en «BI-fisering» av universitetet. Jeg synes det er viktig at kirke og universitet eksisterer som spesielle institusjoner

Haakon Breien Benestad

Født 23. oktober 1940

- Cand.med. Universitetet i Oslo 1965
- Doktorgrad 1972 innen eksperimentell hematologi
- Professor ved fysiologisk institutt siden 1990
- Prorektor ved Universitetet i Oslo fra 2006

Foto Marit Tveito

i samfunnet – det skal være høyt under taket.

Benestad misliker at aksjeselskaper blir så store at det ikke er kontakt mellom aksjonærer og ledelsen. – Det er kontakten mennesker imellom som er det viktige her i verden. Han ser ut som om han allerede hører motargumentene for sitt indre øre. – Selvfølgelig er noen firmaer nødt til å være store, både for firmaets og kundenes del. Hvis man skal lage en bil, blir det nødvendigvis en viss størrelse på bedriften. Men det er noe annet på et universitet, understreker han. – Og det er spennende å være med på å forme nettopp universitetet.

For fri forskning

– Hvorfor er uavhengig forskning viktig?

– Fordi forskning bare blir god når den drives av dyp indre motivasjon. Man kan ikke skape virkelig ny viten for penger. Det er den uforutsigbare forskningen som gir de virkelig spennende resultatene. Jeg uttalte en gang til studentavisen Universitas at hvis vi tok bort resultatene av grunnforskningen, ville vi stå nakne og kalde i snøen uten mobiltelefon. En som er ekspert på jugoslaviske, blir spesielt nyttig når det oppstår en konflikt på Balkan. Studentene strømmer til kinesisk og arabisk, og det er bra også for samfunnet nå og i nær fremtid. Forenklet kan man si at India blir verdens kontor og Kina verdens fabrikk. Da er det godt for Norge å ha ekspertise på kulturen i disse landene.

– Hvordan skal man rekruttere forskere?

– Forskerlinjen er en glimrende start. Det er nødvendig å øke andelen medisinerer blant stipendiatene, jeg kan ikke se for meg noe annet. Dessuten tror jeg det er viktig med flere stillinger ved universitetssykehusene, og flere stillinger delt mellom klinisk arbeid og forskning.

Benestad er også opptatt av likestilling. Han er tilhenger av moderat kjønnskvotering – hvis en kvinnelig og en mannlig søker stiller likt, kan man prioritere kvin-

nen. Han oppfordrer dessuten kvinner til å søke vitenskapelige stillinger.

– Jeg prøver å minne kvinner på at de kan bli professorer. Det er mange som tror en slik stilling ikke lar seg kombinere med familieliv, men det gjør det i høyeste grad. Forskning gir en stor grad av frihet og fleksibilitet. Jeg synes jeg har hatt det godt, og det tror jeg flere er enige i. Det er ikke tilfeldig at mange universitetsansatte tvilholder på stillingene sine til de blir 70 år. Hvis frihet er viktigere enn penger, er forskning et godt valg.

– Dere vant stemmer på å videreutvikle studiereformen, hva legger dere i dette?

– Når man gjør store forandringer, har det uante konsekvenser. Mange og mindre eksamener gir mindre tid til direkte kontakt med studentene og til forskning. Det finnes måter å spare læretid for å sikre mer personlig kontakt med studentene og uavbrutt forskningstid, noe mange av lærerne har gitt uttrykk for at de savner.

– Hvorfor ble du forsker?

– Jeg hadde tenkt å bli indremedisiner, men kom inn i grunnforskningen da jeg avtjente verneplikten ved Forsvarets forskningsinstitutt. Det jeg gjorde da, var i stor grad prøving og feiling på egen hånd. Ved siden av kjørte jeg legevakt. Dessuten likte jeg fysiologi. Utfordringen er å oppdage noe som er både nytt og viktig. En professor oppsummerte en gang etter en konferanse at det var mye nytt og mye viktig. Men det viktige var ikke nytt, og det nye var ikke viktig.

Organisator

Hans kone forteller at han har fremragende organisatoriske evner og ordner alt med tilsynelatende største letthet. På hytta har Benestad laget frokost, båret vann, fyrt opp i ovnen og tenkt over hvor dagens skitur skal gå før resten av familien har stått opp. – Hva er hemmeligheten bak å få gjort det du vil?

– Jeg er ikke spesielt god i noe, men jeg er flink til å ta eksamen, ler han. Så fikk han

også i sin tid landets beste embetseksamen. Benestad beskrives som skikkelig på alle måter, både faglig og i sosiale forhold. Han er mild i omgangsformen, bortsett fra når det gjelder manuskripter han får til gjennomlesing, de utsettes for nådeløs retting. Men man har visstnok igjen for å svelge stoltheten og la ham gjøre språkvasken.

– Hva slags makt har en prorektor?

– Det er jeg spent på. Jeg jobber i team med rektor og viserektor. Vi kommer nok til å påvirke hverandre og på den måten være med på å bestemme. Rektor er øverste leder for universitetet, og tidligere rektor var for eksempel med på å legge forholdene til rette for forskning i mindre grupper.

– Vil legene legge merke til at det sitter en medisiner i stillingen?

– Det får vi håpe. Jeg er glad i den medisinske kultur, som i stor grad er handlingsrettet, og vil prøve å ta med meg det i arbeidet.

– Hva ønsker du å bli husket for?

– Jeg håper å bli husket som en som ville universitetet vel. Det er for tidlig å uttale seg konkret om dette. Politikk er det muligens kunst. Hvis vi kan stimulere humanistene til å jobbe i grupper og publisere internasjonalt, hadde det vært spennende. Det ligger også store utfordringer innen finansiering. Jeg har en svakhet for veksthuset på Tøyen og det planlagte «life science»-bygget i Gaustadbekkdalen, og håper å kunne bidra noe der. Så er vi tent på noen ideer som foreløpig er hemmeligstemplett!

Noe ved fremtoningen hans får meg til å tenke at det må være rett mann på rett post.

Marit Tveito

marittveito@hotmail.com
Molde sykehus